

5. Römisches Recht und Rechtsprobleme der Gegenwart, Tübingen, 1930.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ. — Περί τινων κοινῆς χρήσεως λέξεων ἐν τῷ καθαρεύοντι ἑλληνικῷ λόγῳ, ὑπὸ Γ. Σωτηριάδου.

Ἡ ἐπισταμένη τῶν λέξεων ἔρευνα εἶναι ἡ σοφία, κατὰ τὸν Ἐπίκτητον, καθόσον αἱ λέξεις ἐκφράζουσι τὰς ἐννοίας παντὸς τοῦ ἐπιστητοῦ. Οἱ πεπαιδευμένοι ἄρα δὲν πρέπει ν' ἀμελοῦν τὴν εὐστοχον χρῆσιν λέξεων καὶ τὴν ἐπιμελημένην καθόλου φράσιν. Τοῦτο εἶνε καὶ ἄλλως καθ' ἑαυτὸ ὀρθόν, ἐὰν ἡ φιλοκαλία πάντοτε εἶναι προτιμωτέρα τῆς ἀπειροκαλίας, ἢ ἄλλ' ἤδη διότι καὶ πᾶς περὶ οἰασθήποτε ἐπιστήμης καὶ γνώσεως λόγος δύναται νὰ ἀνήκη — θέλοντος βέβαια καὶ τοῦ συγγραφέως — εἰς τὸν καλόν, τὸν ἔντεχον λόγον, εἰς τὴν διὰ τοῦτο καὶ λογοτεχνίαν λεγομένην, τῆς ὁποίας ἡ τελειοτάτη ἔκφανσις ἐκπροσωπεῖται ὡς εἰκὸς μόνον εἰς τὰ ὕψιστα καλολογικὰ δημιουργήματα τοῦ φανταστικοῦ καὶ ὑπερουσίου ἐνδικιθέτου τῆς ψυχῆς λόγου, τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Παρ' ἡμῖν συνέβη ὡς γνωστόν ποτε, νὰ ἰσχύσῃ καὶ ἄλλη περὶ τούτου ἰδέα, ὅτι τῶν «δασκάλων» ἀποκλειστικῶς, τουτέστι κατὰ τὴν γενικωτέραν ἐννοιαν, τῶν ἐιδικῶν φιλολόγων μόνον, ἢ φιλολογοῦντων ἀνθρώπων, ἔργον εἶναι, νὰ διατρέβουσι περὶ τὴν ταπεινὴν γραμματικὴν καὶ τὸ ἀνούσιον λεξικόν, καὶ ὄχι τῶν περὶ τὰ ἀληθῶς σπουδαῖα ἀσχολουμένων μυσταγωγῶν τῶν θετικῶν λεγομένων ἐπιστημῶν. Καὶ τιμημένοι μὲν ἔστωσαν αὐταὶ τὰ μέγιστα, ὅσον καὶ ὄντως αὐταῖς προσήκει. Ἀλλὰ περὶ τοιαύτης συγκρίσεως ἐνταῦθα δὲν πρόκειται. Δὲν πιστεύω δὲ ὅτι οὐδὲ ὁ τοῦ σατυρικοῦ μας ποιητοῦ διδάσκαλος ἦτο περιφρονήσεως ἄξιος, ὡς ἐντροφῶν αὐτὸ τοῦτο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ λεξικοῦ, διότι ἡ ἀκρίβεια τῆς ἐρμηνείας καὶ τῆς χρήσεως, ὡς καὶ ἡ ἐξέτασις τῆς ἀναπτύξεως τῶν σημασιῶν καὶ τῶν συντακτικῶν ἰδιοτήτων, τῶν στοιχείων τοῦ λόγου, τῶν λέξεων, δὲν εἶναι ἄν μέρος μόνον τῆς σοφίας τοῦ διδάσκοντος, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ σοφία πολλάκις, ὅταν περὶ φιλολογικῆς μαθησεως πρόκειται. Νομίζω μάλιστα ὅτι ἡ ἀτασθαλία καὶ τῆς σκέψεως ἐκεῖ πρὸ πάντων παρατηρεῖται, ὅπου τὸ κακὸν τῆς ἀτασθαλίας πρῶτον περὶ τὰς λέξεις ὑπόκειται, φοβούμαι δὲ ὅτι ἐκ τῆς διπλῆς ταύτης ἀτασθαλίας ἔπειτα γεννᾶται καὶ τὸ πολὺ χειρότερον κακὸν τῆς ἠθικῆς ἀδιαφορίας τῆς περὶ τὰ νοήματα. Ἐξ ἧς πάλιν ἀναβλαστάνουσι ἐν τῇ οὕτω κακῶς γεωργουμένη διανοίᾳ καὶ ἄλλα τῆς σφαλερᾶς παιδεύσεως κακὰ, ὅποια εἶνε ἡ ἐπικίνδυνος ἀνακρίβεια περὶ τοὺς ὀρισμούς καὶ τὴν ὀρθὴν διατύπωσιν τῶν ἐννοιῶν καὶ πραγμάτων, ἄρα καὶ περὶ τὴν συνακολουθίαν τῶν ἐννοιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων πάσχει ἡ παιδευσίς μας — ἂν παιδευσίς ὅλως εἶνε ἡ ἀφύπνισις τοῦ παρατηρητικοῦ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς

φιλοσόφου διαθέσεως αὐτῆς περὶ πάντα τὸν ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου.

Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἄλλο τι ἐνταῦθα ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν σας, πόσον σοφὰ περὶ τῶν τοιούτων πρὸ δεκαετηρίδων ἤδη ὁ ἡμέτερος Χατζιδάκις ἐξεφράσθη, διδάξας ὅτι «ἐκάστη λέξις ἔχει τὴν ψυχὴν της, ὅπως πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν» καὶ δι' αὐτὴν καὶ μόνην εἶναι ἄνθρωπος πρόσωπον, ὅτι ἐπομένως ὅπως ὁ Σωκράτης εἶναι διὰ τῆς ψυχῆς του Σωκράτης καὶ ὄχι διὰ τοῦ σώματός του, οὕτω καὶ ἡ λέξις εἶναι διὰ τῆς ψυχῆς της αὐτῆ ἢ ὀρισμένη διὰ τὴν ὀρισμένην ἔννοιαν λέξις καὶ οὕτε κἂν ἡ συνώνυμος αὐτῆς πολλάκις, ἀλλ' αὐτῆ μόνη, ἢ κυρία λέξις. Πῶς θέλεις λοιπὸν σύ, ὦ βέλτιστε, νὰ παραγνωρίσης τῆς λέξεως τὴν βαθεῖαν οὐσίαν, τὴν ἀληθινὴν οὐσίαν, ἢ ὅπερ ταυτόν, τὴν ἀλήθειάν της, μία δὲ εἶναι ἐν παντὶ καὶ πάντοτε ἡ ἀλήθεια, διὸ καὶ ἡ λέξις μία, ἢ κυρία;

Χρήσιμον δὲ εἶναι καὶ τοῦτο ἔτι νὰ ὑπομνήσω ἐνταῦθα τοῦ περὶ τὴν γλῶσσάν μας βαθύτερα φιλοσοφήσαντος Ἑλληνος γλωσσολόγου, εἰπόντος ὅτι καὶ «ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τύπον, τὸν δόκιμον δηλονότι ἀρχαῖον,» οἶον, ἄς εἴπωμεν ἐν παραδείγματι, ἔχουσιν ἀντὶ ἔχουν καὶ ἐκτίθησι τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν ἢ ὁ δῆμος ἢ ἡ δεῖνα ἐταιρεία εἰς δημοπρασίαν ἀντὶ τοῦ ἐκθέτει, καὶ ἐγένετο ἀντὶ τοῦ ἔγινε (εἰ καὶ οὐδεὶς τολμᾷ νὰ εἰπῆ καὶ ἐγενόμην, ἐγένου, ἀντὶ τοῦ ἔγινε, ἔγινες καὶ νὰ γένωμαι, νὰ γένη ἀντὶ τοῦ νὰ γίνω, νὰ γίνης) — τέλος πάντων: ὅτι καὶ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς δόκιμον γλωσσικὸν τύπον (ὡς νὰ ἦτο δόκιμος πᾶσα ἐν γένει ἢ νέα γλῶσσά μας, κατὰ τὴν τοιαύτην τοῦ δοκίμου ἔννοιαν!) δύναται «ἄλλη ἐντελῶς νὰ ὑπόκειται γλῶσσα» καὶ ἄλλη ἐπομένως ἀλήθεια, ποὺ κάμνει τὸν μὲν Σωκράτη νὰ μένη αἰωνίως Σωκράτης, τὸν δὲ μὴ τοιοῦτον νὰ μένη αἰωνίως ἐκεῖ ὅπου μοιραίως ἐκλήθη νὰ εὐρίσκειται.

Ἄλλὰ τοῦ Χατζιδάκι καλλίτερον εἶναι ν' ἀναγνώσῃ ὁ κατ' ἀνάγκην ἐν τῇ τῶν προγόνων κυρίως σοφία ζητῶν τὴν παιδείαν του νέος Ἑλλήν ὀλόκληρον τὴν πολύτιμον εἰς τὸ τελειότερον παρ' ἡμῖν ἐκ τῶν λεξικῶν τῆς ἀρχαίας γλώσσης προτασσομένην «σύντομον ἐπιθεώρησιν τῆς ἱστορίας τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης», τῆς τε ἀρχαίας δηλονότι καὶ τῆς μέσης καὶ νεωτέρας. Ἐγὼ παρεμπιπτόντως θὰ σᾶς ἀναφέρω κάτι παλαιὸν τοῦ ἀειμνήστου Κόντου ἐπιγραμματικῶς λεχθέν: «ἄνοιγε, διδάσκαλε, ὀλίγον καὶ τὸ λεξικὸν διὰ νὰ ἐνοῆς ὅσα ἐκεῖθεν ἢ καλῶς ἢ καὶ κακῶς εἰλημμένα γράφεις», καὶ τι ἄλλο ἔτι, ὅπερ πρὸ μακρῶν ἐτῶν εἰς ἐμὲ συνέβη, κατὰ τύχην παρατηρήσαντα ἐπὶ τοῦ γραφείου λογίου Γάλλου ἀνδρὸς καὶ ἕνα λεξικὸν τῆς γαλλικῆς του γλώσσης, τὸ ἀκαδημακὸν ὑποθέτω· ὅταν τότε ἀρκετὰ ἀφελῶς διὰ τὴν νεανικὴν μου ἀμάθειαν τὸν ἐρώτησα, τί τὸ χρειάζεται αὐτὸ Γάλλος ὢν ὁ ἴδιος, μοῦ ἀπήντησε σοβαρῶς ἐκεῖνος, «διὰ νὰ τὸ συμβουλευέται». Τοῦτ' αὐτὸ ὅμως περὶ ἑαυτοῦ εἶπε καὶ ὁ μέγας Γάλλος συγγραφεὺς Βολταῖρος, ὅστις οὐδέποτε γράφων ἀπεχωρίζετο, λέγει, τοῦ λεξικοῦ του.

Ἄλλ' ἐπὶ τὰς τινὰς λέξεις μας τώρα τοῦ καθαρῆς νεοελληνικοῦ λόγου.

Δὲν γνωρίζω ἂν καὶ ἄλλους ἐνοχλεῖ ὁμοίως ἢ συχνωτάτη ὄχι ὑπὸ τῶν μὴ ἀρτίως παιδευθέντων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐπιστημόνων λεγομένων, καὶ ἀρκετῶν ἐκ τῶν λογίων, ἄτοπος χρῆσις ἐν παντὶ καὶ πάντοτε τοῦ λεξιδίου *ἦδη* ἀντὶ τοῦ ἀπλουστάτου *νῦν* ἢ, προχειρότερα καὶ εὐαρμοστότερα, τοῦ γνησίου νεοελληνικοῦ τώρα. Ἄν εἶχα τὴν καλὴν συνήθειαν ν' ἀποθηκεύω ἐπιμελῶς εἰς εὐρετήρια κατὰλληλα τὰ παραδείγματα καὶ τὰς παραπομπὰς καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλα ποικίλα σημειώματα, ὅπως εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνεταί τοῦτο ἀπὸ τὸν καθένα σπουδαστὴν καὶ λόγιον, θὰ ἤμπορούσα νὰ σᾶς παρουσιάσω μακρὸν κατάλογον παραδειγμάτων πολὺ διδακτικῶν τῆς χρήσεως ταύτης, ἢ μάλλον καταχρήσεως τῆς λέξεως. Ὁ μεταστὰς πρὸ μικροῦ Ἀθανάσιος Εὐταξίας μοῦ διηγῆθηκε ὅτι ἐξ ἰδιαιτέρας ἀφορμῆς ἔτυχε νὰ παρατηρήσῃ ποτὲ πῶς ἔκαμνε τοῦτο ὁ μελετηρότατος Κόντος, ὅστις ἀπαριθμῶν πολλάκις εἰς τὰς γλωσσικὰς του παρατηρήσεις ἀμπλίστα, καθὼς ξαίρετε, παραδείγματα, σελίδας ὅλας μάλιστα πολλὰς πληροῦντα, συνῴδευεν αὐτὰ δικαίως καὶ μὲ τὸ «καὶ ἄλλα μυρία ἐπὶ μυρίοις», διότι καὶ πράγματι τόσας μυριάδας αὐτῶν διέθετεν ἐκάστοτε ὁ χαλκέντερος ἐκεῖνος νεοελλην Δίδυμος ἀποθηκευμένα εἰς τὸ ἀναλόγιον τοῦ γραφείου του. Ἀληθινὰ ἐνοομέτρει τοιοῦτοτρόπως δεξιότατα ὁ Κόντος τὰ πράγματα καὶ δι' αὐτῶν τοὺς ἀνθρώπους του. Ἄλλ' εἰς τὴν ἰδικὴν μου τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης περίστασιν εἶναι ἀρκετὸν ἂν εἰπῶ τοῦτο μόνον, ὅτι τὸ *ἦδη*, ὡς ἔχον σχέσιν, καθὼς λέγει καὶ τὸ λεξικόν, πρὸς τὸ *νῦν*, οἷαν τὸ λατινικὸν *jam* πρὸς τὸ *nunc*, καὶ ὡς ἀναφερόμενον ἐπομένως ὄχι εἰς τὴν παροῦσαν στιγμὴν, ἀλλ' εἰς τὸ ἀμέσως παρελθὸν εἶναι ταυτόσημον ὄχι πρὸς τὸ *νῦν* τῶν ἀρχαίων ἢ πρὸς τὸ τώρα τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων, ἐν ἧ σημασίᾳ παντοῦ καὶ πάντοτε καὶ κατακόρως αὐτῷ χρῶνται οἱ χρώμενοι, ἀλλὰ μόνον πρὸς τὸ τώρα πλέον ἢ ἀπλῶς πλέον ἢ καὶ πρὸς τὸ τότε πλέον, ὅταν περὶ παρεληλυθότων γίνεται λόγος. Πῶς ὅμως συμβαίνει νὰ παραγνωρίζεται οὕτω ἢ ἀληθῆς ἔννοια τῆς λέξεως, ὥστε νὰ γίνεταί ἄστοχος ἢ, ἀπλούστερα, ἀστόχαστη αὐτῆς χρῆσις; Πταίει βεβαίως ἡ ἄγνοια ἢ πολλῶν κακῶν αἰτία κατὰ τὸ γνωμικόν, καὶ τὸ ὅτι δὲν εἴμεθα πάντοτε ἀρκετὰ στοχαστικοί, καὶ ἔτσι καταντοῦμεν ἐνίοτε ἐπιπόλοιοι καὶ ἀβέλτεροι διὰ τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔχει τὴν ψυχολογικὴν του βᾶσιν κάπου ἄλλοῦ: εἰς τὴν ἐντροπὴν ποὺ αἰσθανόμεθα, νὰ εἰποῦμε τὰ πράγματα μὲ τὸ ὄνομά των, ἂν τύχη τοῦτο νὰ εἶναι κοινὸν νεοελληνικὸν καὶ καλοκαμωμένον μάλιστα νεοελληνικόν, ὅπως τὸ πτωχὸν τοῦτο «τώρα». Βέβαια θὰ ἤμπορούσαμε ἀντὶ τοῦ τώρα νὰ ἐκστομίσωμεν ἐπισήμως τοῦλάχιστον, ὅταν ὑποχρεούμεθα νὰ φορέσωμεν ἐορτῆς γλωσσικὸν ἔνδυμα, τὸ *νῦν*, ὅπως γίνεται τοῦτο ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ καὶ ἐν τῇ βουλῇ προκειμένου περὶ τοῦ ἄρτου τοῦ ἐκ τῶν ἀλεύρων τῶν ἀλευροβιομηχανῶν παρασκευαζομένου, ψωμοῦ δὲ παντὸς πεινῶντος. Ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτοῦ ἀντιστρατεύεται τὸ ἀδιάφθορον νεοελληνικὸν γλωσ-

σικόν αίσθημα, ἴσως καὶ διότι εἰς τὴν δημοτικὴν μας διανόησιν καὶ εἰς τὴν φιλόχριστον ψυχὴν ἐπεμβαίνει ἀποτροπετικῶς τὸ ἐκκλησιαστικὸν μας νῦν καὶ αἰεὶ, καθόσον καὶ ἀξιογέλαιστον κάπως θὰ ἐγένετο ἕνεκα αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα. Καὶ ἔτσι προτιμοῦμε διαστρέφοντες τὴν ἀρχαίαν καὶ ἀχρηστευμένην καὶ διὰ τοῦτο τῆς ψυχῆς τῆς ἐστερημένην λέξιν ἥδη νὰ φέρωμεν αὐτὴν εἰς τὸ μέσον μᾶλλον, παρὰ νὰ εἴπωμεν, νὰ γράφωμεν δηλαδὴ μόνον, τὸ κοινολεκτούμενον *τώρα*. Δὲν ἐνθυμεῖσθε τί θαυμασιά ποτε ἔγραψεν ὁ ἀμίμητος Γαβριηλίδης περὶ τοῦ σοφοῦ παλαιοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Φρεαρίτου, οὕτω καὶ τὸ ὄνομά του ἐπὶ τὸ ἀρχαιοπρεπέστερον ἐκ τοῦ Πηγαδιώτου μεταλλάξαντος, ὅτι ὁ αὐστηρῶς ἀρχαιοπρεπῆς καθηγητὴς θὰ ἐπροτίμα ν' ἀποθάνῃ καλλίτερα ἀπὸ τὴν πείνα παρὰ νὰ ζητήσῃ ψωμί ἀντὶ ἄρτου; "Ὡς παύσωμεν λοιπὸν νὰ λέγωμεν ἥδη, ὅταν τίποτε δὲν πέρασε, δὲν ἔγινε πρωτίτερα ἕως τώρα, ἀλλὰ ἀφόβως καὶ παρρησιαστικῶς ἄς τολμήσωμεν νὰ γράφωμεν *τώρα*, ὅταν περὶ τῶν νῦν, τώρα, γινομένων καὶ πραττομένων καὶ λεγομένων πρόκειται, διὰ νὰ μὴ μᾶς μεμφθῇ κανεὶς δικαίως ὅτι δὲν λογικευόμεθα, ἀδιαφοροῦντες μάλιστα ὅτι δὲν φερόμεθα ὡς ἄνθρωποι εἰλικρινεῖς οὐδ' ἀπέναντι τῆς ἐλεγχούσης τὰ σφάλματά μας συνειδήσεως. Προσφάτως ὄλως ἀνέγνωσα εἰς ἄρθρον γραμμένον ἀπὸ τὸν πολὺν Lloyd George ἢ ἴσως καὶ ἀπὸ κάποιον ἄλλον ὅμοιον του, ὅτι ἡ ἰσχὺς τῆς Μεγάλῃς Βρεττανίας, ἔγκειται ἐν τούτῳ ὅτι οἱ Ἄγγλοι εἶναι παρρησιαστικοί, λέγοντες κατ' ἀλήθειαν τὰ πράγματα, τὸσον ὅσον οἱ Ἰταμοὶ σκώπτει. Τὸσον ἀποφεύγουν φαίνεται οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ν' ἀγαποῦν τὴν μὴ ἀλήθειαν. Τώρα καὶ τὸ δεῦτερον παράδειγμα.

Μετεφράσθη ποτὲ τὸ γαλλικόν, ὑποθέτω, *du reste, d'ailleurs*, καὶ ὡς ὁ δηλητηριασμένος ἀπὸ τὸν Νέσσον χιτῶν εἰς τὸν Ἡρακλέα ἔκτοτε ἐκόλλησε ὄχι πλέον μόνον εἰς τὴν γραφομένην, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν καὶ παντὸς ὁμιλίαν τὸ ἀνόητον **ἄλλως τε** ἢ μονολεκτικῶς καὶ **ἄλλωστε** γραφόμενον. Εἶναι πραγματικῶς ἀνόητον, ἀνούσιον καὶ ἀβέλτερον τὸ ἄλλως τε τοῦτο, τὸ ὅποῖον *ἄλλως* θὰ εἶχε κάποιον λόγον ὑπάρξεως ἂν ἦτον μόνον ἔτσι: ἄλλως. Τί ἦτον ἀρχαῖα τὸ *ἄλλως τε*, μετὰ τοῦ ἀκολουθοῦντος: καί, ἐν τῷ συνδυασμῷ «*τε — καί*», ἄς ζητήσωμεν νὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσῃ ἢ γραμματικὴ καὶ τὸ λεξικόν, ἂν δὲν ἀπαντήσωμε στὸν δρόμον κανένα μαθητὴν τῆς πρώτης γυμνασίου, ὅστις ἀμέσως θὰ ἔλυε τὴν ἀπορίαν μας. Πρέπει ὅμως νὰ μάθωμε τί εἶναι καὶ τὸ ἄλλως κοντὰ εἰς τὸ ἄλλοιῶς, ἐξ οὗ ἐπλάσαμεν καὶ αὐτό, καὶ νὰ γνωρίζωμε συνάμα ὅτι ἀντὶ τοῦ κατὰ κόρον κάθε τόσο ἐπαναλαμβανομένου ἄλλως τε διὰ τὸ *du reste* ἢ *sonst*, ἢ *übrigens* ἢ ὅπως ἀλλιῶς αὐτὸ ἐκακοβλάστησεν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν γραμμάτων, ἔχει ἡ χαριτωμένη μας γλῶσσα καὶ τὸ ἔπειτα καὶ τὸ ὕστερον καὶ ἄλλους συνδυασμοὺς κατὰ τὴν ἔννοιαν ποὺ ἔχει ἡ φράσις μας. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐδῶ περὶ τούτου ἀρκείωσαν.

Τὸ δὲ τρίτον καὶ τὸ τέταρτον καὶ τὸ πέμπτον παράδειγμα, διότι τόσα τὸ πολὺ μπορεῖ νὰ περιλάβῃ ὁ τίτλος «περὶ *τινων* λέξεων».

Φρικτὸν εὐρίσκω καὶ τὸ *συνέπεια* καὶ τὰς συνεπείας, περὶ ὧν ματαίως δυστυχῶς καὶ ὁ Κόντος ἄλλοτε νομίζω ἐλάλησε, ἀντὶ τῶν μόνων ὀρθῶν: ἐπακόλουθον ἢ καὶ ἀποτέλεσμα καὶ ἐπακόλουθα, ἀλλ' ἀηδὲς εἶναι τὸ *συνεπῶς* ἰδίως, ὅπερ ἀφθονώτατα σπεύρεται εἰς πᾶν ὅ,τι νεοελληνιστὶ γράφεται καὶ ὑπὸ τοῦ τυχόντος καὶ διὰ τὰ τυχόντα πράγματα. Καὶ ὅμως τόσον φυσικὸν θὰ ἤρχετο μὲ ὀλίγην καλὴν θέλησιν καὶ προσοχὴν εἰς τὸν καθένα γράφοντα καὶ λαλοῦντα τὸ ὀρθὸν «ἐπομένως» καὶ τὸ «ἄρα» ἢ «κατ' ἀκολουθίαν», τὸ ὁποῖον καὶ τόσον ἐκφραστικὸν καὶ εὐχρον ἐν ταυτῷ εἶνε. Ἀλλὰ μήπως καὶ τὰ «ἐνταυτῷ» καὶ «μαζι» καὶ «ἀντάμα», διὰ νὰ παρεμβάλω καὶ αὐτὰ ἐδῶ ὡς τέταρτον καὶ πέμπτον ὄχι τοῦ πονηροῦ κόμματος λεξιεἰδία ἐν τῇ λαλουμένη, δὲν εἶνε φυσικώτερα καὶ ἐκφραστικώτερα τοῦ παρεισαχθέντος «συνάμα», ποῦ ποτὲ δὲν θὰ εἶπῃ λαϊκὸ στόμα, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον τὸ *συνάμα* μὲ τὸ ὁποῖον ἐδοκίμασαν ἄλλοτε νὰ ἀντικαταστήσουν διορθώνοντες τὸ *συνάμα* οἱ ἀρχαιοπρεπέστεροι τῶν ἄγαν καθαρολόγων, ὅπως ἔκαμαν καὶ μὲ τὸ ἄν τε — ἄν τε, ἀποδοκιμάζοντες τὸ κοινολεκτούμενον εἶτε-εἶτε, ἐπειδὴ τοὺς ἐσκανδάλιζε τοῦτο ἕνεκα τῆς ἀκολουθούσης ὑποτακτικῆς, ποῦ θέλει τὸν ἄν, τῆς ὁποίας ὅμως τὸ ἦτα ὑπογεγραμμένον παραμένει βωβὸν καὶ ἄλαλον «ἄν τε θέλῃ τις ἄν τε μὴ θέλῃ» καὶ ὡς ἀπλοῦν ἢ ἤγουν εἰ «εἶτε τὸ θέλει εἶτε δὲν τὸ θέλει»;

Καὶ τὸ *ἐπικρίνω*, καθὼς ὑπὸ πάντων λέγεται, δὲν σημαίνει διόλου κατακρίνω, ἀλλὰ τοῦναντίον μόνον ἐπιδοκιμάζω καὶ συμφωνῶ. Θὰ ἦτο δὲ εὐκόλον ἀντὶ τοῦ ἀντικυρῶς κατακρίνω, ὡς κακῶς ἠχοῦντος εἰς τὰ ὦτα παντὸς κατακρινομένου, νὰ εὐρωμεν ἄλλας εὐαρμοστοτέρας λέξεις καὶ φράσεις, οἷον «εὐρίσκω τοῦτο τὸ μεμπτόν», ἢ «δὲν συμφωνῶ εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον» ἢ «δύναται νὰ ἔχῃ τις περὶ τούτου καὶ ἐναντίαν ἰδέαν» ἢ «ὀρθότερον εἶναι τὸ ἄλλο», ἢ καὶ «σφάλλεται ὁ ταῦτα λέγων ἢ ἰσχυριζόμενος», ἂν ἠθέλαμεν νὰ καταβάλωμεν περισσοτέραν κάπως ἐπιμέλειαν εἰς τὸ νὰ γράψωμεν καλῶς καὶ ὀρθῶς ὅ,τι γράφομεν καὶ νὰ δεῖξωμεν ὀλιγώτεραν μὲν ἐπιθυμίαν εἰς τὸ νὰ κατακρίνωμεν, ἐκτὸς ἐννοεῖται ὅταν τι εἶναι ὄντως ἀξιοκατάκριτον, ὅποτε τίποτε δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίσῃ τινὰ ἀπὸ τοῦ νὰ χαρακτηρίσῃ καὶ τὸ πρᾶγμα καὶ τὸν λέγοντα, ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀλήθεια: περισσοτέραν δὲ εὐγενικότητα λόγου καὶ τρόπου, ὅταν ὁ τοιοῦτος τρόπος τοῦ λέγειν καὶ φέρεσθαι εἶναι ὁ μᾶλλον ἀρμόζων.

Καὶ τὸ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον θὰ εἶχεν ὀρθῶς ἂν ἦτο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον, καὶ καλλίτερον θὰ ἦτο ἀπλῶς μᾶλλον ἢ ἦττον ἢ τὸ περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον ἢ τὸ ἄλλοτε περισσότερον καὶ ἄλλοτε ὀλιγώτερο ἢ ἐδῶ περισσότερο ἐκεῖ ὀλιγώτερο καὶ τὰ τοιαῦτα.

Καὶ ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δὲ εἶναι ἀνόητα λεγόμενα καὶ γραφόμενα,

όπου διὰ τῶν ἀντωνυμιῶν αὐτὸς καὶ ἐκεῖνος αἱ αὐταὶ ἔννοιαι ὀρθῶς καὶ κομφῶς ἐκφράζονται. Ὅπως δὲ ἀπόβλητον εἶναι καὶ τὸ ἐκ τῆς γαλλικῆς ἢ καὶ γερμανικῆς ἴσως παρεισαχθὲν «ἐλαβε χώραν» καὶ «λαμβάνει καὶ θὰ λάβῃ ἐκεῖ χώραν», ὅπου τὸ γίνε-ται, συνέβη ἢ συμβαίνει ἢ κάπως οὕτως εἶναι τὸ μόνον ἐλληνικῶς ὀρθόν, καθόσον μάλιστα πολλάκις ἡ συνεδρία δὲν «λαμβάνει χώραν» δι' ἐλληνικὰ ὧτα ποτέ, ἀλλὰ συγκροτεῖται ἢ συνεκροτήθη, καὶ ἡ μὲν ἐορτὴ τελεῖται, δὲν λαμβάνει χώραν, ἡ δὲ τελετὴ δύναται ἀπλῶς νὰ γίνεται, καὶ τὸ φαινόμενον ἢ τόσα φαινόμενα «παρουσιάζονται» δὲν λαμβάνουν τὰ ἐξῆς φαινόμενα χώραν, οὔτε τὸ ἐγκλήμα οὔτε ἡ μεταβολὴ οὔτε ἡ ἀνάφλεξις, ἡ ὅποια «ἔγινεν ἢ ἐπήλθεν ἢ ἐπέρχεται». Ἐχει ἀκένωτον θησαυρὸν λέξεων ὠραίων ἢ ἀρχαία γλῶσσα διὰ πᾶσάν μας χρῆσιν, καθόσον ἐννοεῖται τοιαῦτα χρήσεις δὲν ἀντιστρατεύονται εἰς τὸ νεώτερον γλωσσικόν μας αἶσθημα καὶ τὴν σημε-ρινὴν ἀκοήν, ἔχει δὲ ἄλλον τόσον καὶ ἡ νεωτέρα ἐλληνικὴ, ἡ ὅχι ὀλιγώτερον σεβαστὴ καὶ πάσης τιμῆς καὶ ἐπιμόνου πλέον καλλιιεργείας ἀξία, ἀφοῦ ἔστησε καὶ αὐτὴ τὸν ἀντάξιον τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς δόξης τῆς θρόνον διὰ πολλῶν ὠραίων τοῦ λόγου δημιουργημάτων παραπλευρῶς εἰς τὸν τῆς ἀρχαίας. Ὅπως δὲ τῆς ἀρχαίας τὸ κράτος εἶναι ἀκατάλυτον, οὕτω καὶ ταύτης τὸ κάλλος καὶ ἡ ἀρετὴ πρέπει νὰ ἐπιβληθῶν εἰς τὴν βαθεῖαν καὶ ἀδιαφιλονίκητον πλέον ἐκτίμησιν καὶ τὴν θερμὴν ἀγάπην μας. Καί μοι φαίνεται, ὅτι καὶ φιλολογοῦντες ἐπιστημονέστερα, περὶ τὴν ἀρχαίαν ἢ τὴν ταύτης ὑστάτην ἀπότοκον καθαρεύουσαν, ἔστω καὶ κατὰ τὰς λέξεις μόνον καὶ τὰ λεξεῖδια, ἀλλὰ καὶ τιμῶντες ἅμα μεγάλως καὶ σεβόμενοι καὶ ἀγαπῶντες περιπαθῶς τὴν νέαν, κάτι συμβάλλομεν, ἐκ τοῦ Κεραμεικοῦ πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν ἐν τῇ ἀμίλλῃ ταύτῃ τὴν δᾶδα σὺν δρόμῳ ἀλλήλοις προσφέροντες.

**ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ. — Παρατήρησις τοῦ βορείου σέλαος εἰς τὴν Φινλανδίαν¹,
ὑπὸ Κ. Α. Κτενᾶ.**

Ὁ κ. Κτενᾶς περιγράφει τὴν ἐμφάνισιν τοῦ βορείου σέλαος μὲ ἐξαιρετικὴν λαμ-πρότητα τὴν νύκτα τῆς 2 πρὸς 3 Σεπτεμβρίου εἰς τὸ Outokumpu (κατὰ προσέγγ-υσις 63° Β.Π. καὶ 28° Α.Μ.) τῆς κεντρικῆς Φινλανδίας, ὅπου εὕρισκετο συμμετέχων εἰς τὴν ἀνὰ τὴν Φινλανδίαν γεωλογικὴν ἐκδρομὴν τῆς Γερμανικῆς Ὁρυκτολογικῆς Ἑταιρείας. Ὁ οὐρανὸς ἦτο τελείως ἀνέφελος καὶ τὸ σέλας, τὸ ὅποσον ἐφώτιζε τὸ ἐν τρίτον περίπτου τοῦ οὐρανοῦ θόλου, παρουσίασε τὴν μεγαλυτέραν του λαμπρότητα μεταξὺ τῆς ἐνάτης ἐσπερινῆς καὶ τοῦ μεσονυκτίου.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ βορείου σέλαος κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην εἰς τὴν κεντρικὴν Φινλανδίαν εἶναι ἐνδιαφέρουσα, ἐφ' ὅσον τὸ φαινόμενον παρατηρήθη συγχρόνως καὶ εἰς

¹ Ἀνεκοινώθη κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 26 Φεβρουαρίου 1931.